

(Време, 27. 9. 2012)

Већина српских и југословенских имена улица у Приштини и другим градовима на Косову и Метохији данас је избрисана и замењена албанским. У Приштини нема више "Боре и Рамиза", Улице цара Душана ни Улице Сејда Бајрамовића, али зато постоји Трг Медлин Олбрајт, Улица Џафера Деве и Трг Адема Јашарија. По коме се данас зову улице, тргови и школе на Косову, ко су тамошњи национални јунаци којима се дижу споменици и на чему се гради косовско-албански национални и државни идентитет

По распаду Југославије, свака од новонасталих држава приступила је изградњи нових државних идентитета, реинтерпретацији и ревизији историје и успостављању нових националних симбола. Промене назива институција, улица и тргова и подизање споменика до тада запостављеним личностима из националне историје једно је од огледала овог процеса.

Данашње Косово се по томе не разликује од остатка бивше Југославије. Од 1999. наовамо, на Косову и Метохији су, у складу са процесом успостављања новог косовског идентитета, базираног на албанској интерпретацији локалне историје, промењени називи многих места, улица, тргова... Са градских мапа избрисан је велики број српских имена и замењен албанским, међу "избрисаним" налазе се и антифашистички борци из Другог светског рата, док су именима улица награђивани колаборационисти, а симболе југословенског периода заменили су симболи борбе за косовску независност. Тако, своје улице, тргове и споменике на Косову имају за становнике Србије углавном непознате историјске личности из албанске историје и културе, попут краља Дардилиса, Пашка Васе, Хасана Приштине, Зејнела Ајдинија, Александра Моисиуа, као и многих припадника Ослободилачке војске Косова, неки булевари, тргови и улице добили су имена и по живим, врло познатим светским политичарима попут Била Клинтона, Медлин Олбрајт, Веслија Кларка, Џорџа Буша, Вилијама Вокера, а своју таблу, као пријатељ косовске независности, добио је и покојни председник Босне и Херцеговине – Алија

Изетбеговић, по коме је назван један трг у Призрену. Халил Матоши, аналитичар из Приштине, каже да су такве промене логичне: "Балканци, па и Албанци, су таоци историцизма, таоци митске и идеолошке интерпретације историје."

У Србији и на Косову, очекивано, исте историјске чињенице се различито интерпретирају. Већ од назива – оно што је за Србе Аутономна покрајина Косово и Метохија, то је за Албанце Република Косово. На Косову је НАТО бомбардовање СР Југославије 1999. ишчекивано као спасоносна помоћ против терора југословенске полиције, док се оно у Србији сматра агресијом. Адема Јашарија, који је за Србе терориста, косовски Албанци величају као националног хероја, деца у албанским школама глуме у приредбама које приказују његов живот. То је случај како са новијом тако и са даљом историјом.

АЛЕКСАНДАР МАКЕДОНСКИ И МИЛОШ КОПИЛИЋИ: Албанци из Албаније, а тако и косовски, свој идентитет граде

на оставштини античких Илира и Дарданаца. У именима косовских улица су отуд чести илирски и дардански краљеви (краљ је на албанском *mbreti*) – Агрон, Генц, Лонгар, Бардилис. Према мишљењу историчара са Косова, Александар Македонски је, преко гена своје мајке Олимпијаде, Илирац, тј. Албанац. Албански назив за Александра Великог је *Leka i Madh* –

улице са овим именом се налазе у Приштини и Призрену. Од римских императора (албанска реч је *perendori*

) који на Косову данас имају своју улицу, ту су Диоклецијан и Јустинијан. Први је, како се претпоставља, рођен у Диоклеји крај Сплита, у тадашњим илирским областима, Илирику, а други у Таурезуму (локалитет Царичин град крај Лебана), у некадашњој илирској области Дарданија, те их Албанци сматрају својима – у Приштини се зато налази Улица *Justiniani*

(некада Ђуре Ђаковића) и
Perandori Dioklician
(спаја улице УЧК и Призренске лиге).

Из периода продора Турака на Балкан, најбитнија албанска личност, чије име носе тргови и улице и на Косову и у Албанији, јесте Ђерђ Кастриоти Скендербег. У центру Приштине налази се његов велики споменик, у Липљану се налази Улица *Gjergj Kastrioti Skenderbeu*, а оно што се у Србији назива Карађорђева шницла Албанци зову – Скендербегова. Занимљиво је да у Липљану постоји Улица *Milosh Kopiliq*. Наиме, према албанском тумачењу, Милош Обилић је историјска личност, дренички јунак – албанске националности. По неким тумачењима, и Карађорђе Петровић, наводно, потиче из албанског племена Клименти, али по њему се на Косову ништа не зове.

Следећа група историјских личности које су добиле своје улице су албанске паше: Али Паша Тепелена (још га називају и Паша Јањински; у народним песмама упамћен као свиреп владар; његова улица у Приштини је већа од осталих овде набројаних паша), Малик Паша Ђиноли, Мехмед Паша Дерала (ратни министар привремене владе Албаније – од 1912. до 1914) и Али Паша Гуциа (или Али-паша Шабанагић). Последња двојица су значајна и због тога што су учествовали у борби за независност Албаније. Гуциа је био члан Призренске лиге и њен вођа у сукобима са Отоманским царством и Црном Гором, а Дерала је потписник Декларације о независности Албаније из 1912. Ове године, 28. новембра, у Тирани ће бити велика прослава поводом стогодишњице албанске државности и, ако све буде по плану, на централном тргу ће наступати колумбијска певачица Шакира.

ШОТЕ, МОРИ, ШОТЕ: Проглашењу независности Албаније 1912. претходио је период који се у албанској историји назива Албански народни препород. Почиње 1887. оснивањем Албанског комитета у Јањини и Централног комитета за заштиту права албанског народа у Истамбулу исте године, односно оснивањем Призренске лиге из 1878. године, чији су припадници покушавали да сачувају албанска подручја од припајања Србији и Црној Гори и радили на окупљању свих Албанаца у једну државу – Велику Албанију. Личности из периода Призренске лиге који су добили улице на Косову су Пашко Васа, Абдул Фрашери Хаџи Зека, Идриз Сефери и Иса Болетини, један од вођа косовског качачког покрета отпора према Турској, Србији и Црној Гори, по коме се зове основна школа у Ораховцу и коме је Ибрахим Ругова 2004. доделио Орден Херој Косова. Крајем прошле године, испред ректората Универзитета у Приштини, председница Косова Атифете Јахјага је открила споменик Хасану Приштини, албанском политичару и идеологу Косовског комитета који се залагао за издвајање Косова,

Западне Македоније и делова Санџака из новоформиране Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и њихово припајање Албанији. Јахјага је тада рекла да косовски Албанци њему и другим херојима дугују поштовање и сећање на њих: "Само на тај начин ћемо поштовати себе и сопствене напоре за државност. Један народ који поштује и памти прошлост, има и сигурну будућност." На церемонији откривања споменика присуствовао је и министар културе Косова Мемли Краснићи, брат Адема Јашарија – Рифат, ректор Универзитета, историчари и званичници Косова и Албаније. По Хасану Приштини назване су и основна школа у Приштини и једна улица у Митровици.

Након Првог светског рата и настанка Краљевине СХС, на територији Косова, герилску борбу против краљевске војске водили су качаци – побуњеници који су живели по косовско-метохијским планинама и нападали и убијали неалбанце који су ту живели. Данас статус националних хероја из редова качачког покрета имају Азем Галица и његова жена Ђерима Шоте Галица. Обоје имају улице у Митровици, а Шоте и у Призрену. Узгред, у вези са Шоте постоји прича да се у Србији популарна песма "Шоте, мори, шоте" зове управо по њој. Велимир Илић, тада министар инфраструктуре Србије, 2007. године је забранио извођење те песме на Сабору трубача у Гучи, јер је наводно Шоте Галица бацила у ватру шесторо српске деце и затим тај злочин прославила играјући шоту. Иначе, песма "Шоте, мори, шоте" (текст Радмила Тодоровић, музика Драган Александрић) постала је југословенски хит када ју је 1970. снимео певач народне музике Ненад Јовановић. Узгред, главно шеталиште у Приштини носи назив по рођеној Скопљанки, Агнеси Гонџеа Бојаџи, тј. Мајци Терези. На средини Булевара *Nënë Tereza* налази се и њен споменик, а улице назване по њој постоје и у Ћаковици, Пећи и другим градовима.

ПРИЈАТЕЉИ И НЕПРИЈАТЕЉИ: Народни хероји Боро Вукмировић и Рамиз Садику су у Југославији били симбол слоге Срба и Албанаца. Многе основне школе, домови културе, али и највећи спортски центар у Приштини, звали су се "Боро и Рамиз". Данас су Боро и

Рамиз раздвојени. Рамиз Садику има улицу у Пећи док Улица

Boro Vukmiroviq

постоји у Липљану и Прешеву. Ново име спортске хале у Приштини је Спортски центар "*Prishtina*

". Прича се и да ће се споменик братству и јединству (на албанском: *vllaznimi*

и

baškimi

) у центру Приштине (овај споменик Приштинци зову "Троугао") бити срушен и да ће се на његовом месту подићи споменик Адему Јашарију, оснивачу Ослободилачке војске Косова – ОБК (

Ushtria Njirimtare e Kosovës

–

UNJK

).

Од личности из антифашистичког покрета на Косову из Другог светског рата данас своје место у називима косовских улица и тргова имају само Емин Дураку, Зенел Хајдини, Ганимете Тербеши и Кемал Стафа. ОШ "Емин Дураку" носи назив по народном хероју Албаније и Југославије, Зенел Хајдини, партизан и народни херој, такође има своју основну школу у Приштини и бисту у родном селу Тупала код Медвеђе. Темал Стафа је био албански комуниста и данас има улицу у Приштини, а национални стадион у Тирани се зове по њему. Улица *Ganimete Terbeshi* у Приштини се некада звала по народном хероју Миладину Поповићу. Треба рећи и да неке основне школе на Косову носе називе по неколико Албанаца који су учествовали у шпанском грађанском рату, као што су Асим Вокши и Џемаљ Каде.

Са друге стране, улице су на Косову добили и неки од сарадника фашиста. Реџеп Митровица, председник квислиншке владе Албаније 1943–1944, данас има улицу у Митровици и у Приштини. Тако исто и Џафер Дева, немачки колаборациониста, један од оснивача СС дивизије на Косову и шпијун Абвера. У Дечанима, Митровици и Приштини постоји улица, а у Србици (данас се то место зове *Skënderaj*) и парк са именом Шабана Полуже, припадника и једног од вођа Народног фронта (

Balli Kombëtar

), албанског антикомунистичког покрета, чији су припадници познати под именом балисти. У Митровици и Приштини своју улицу има и Мехмед Градица, такође балиста.

ДЕВЕДЕСЕТЕ: Један већи број улица на Косову данас припада припадницима ОБК, међу којима су и многи у Србији

Чије су косовске улице и тргови

Пише: Мирко Рудић

петак, 28 септембар 2012 11:36

